

Rapport 2007:54

Arkeologisk förundersökning

Vid Hagatorgets sydöstra hörn

RAÄ 14

Östra Hagagatan - Skönbergagatan
Söderköpings stad och kommun
Östergötlands län

Ann-Charlott Feldt

Vid Hagatorgets sydöstra hörn

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Topografisk och historisk områdesbeskrivning	4
Syfte	4
Metod och dokumentation	5
Resultat och tolkning	5
Referenser	6
Tekniska uppgifter	10

Ö S T E R G Ö T L A N D S L Ä N S M U S E U M
A V D E L N I N G E N F Ö R A R K E O L O G I

Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
info@ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

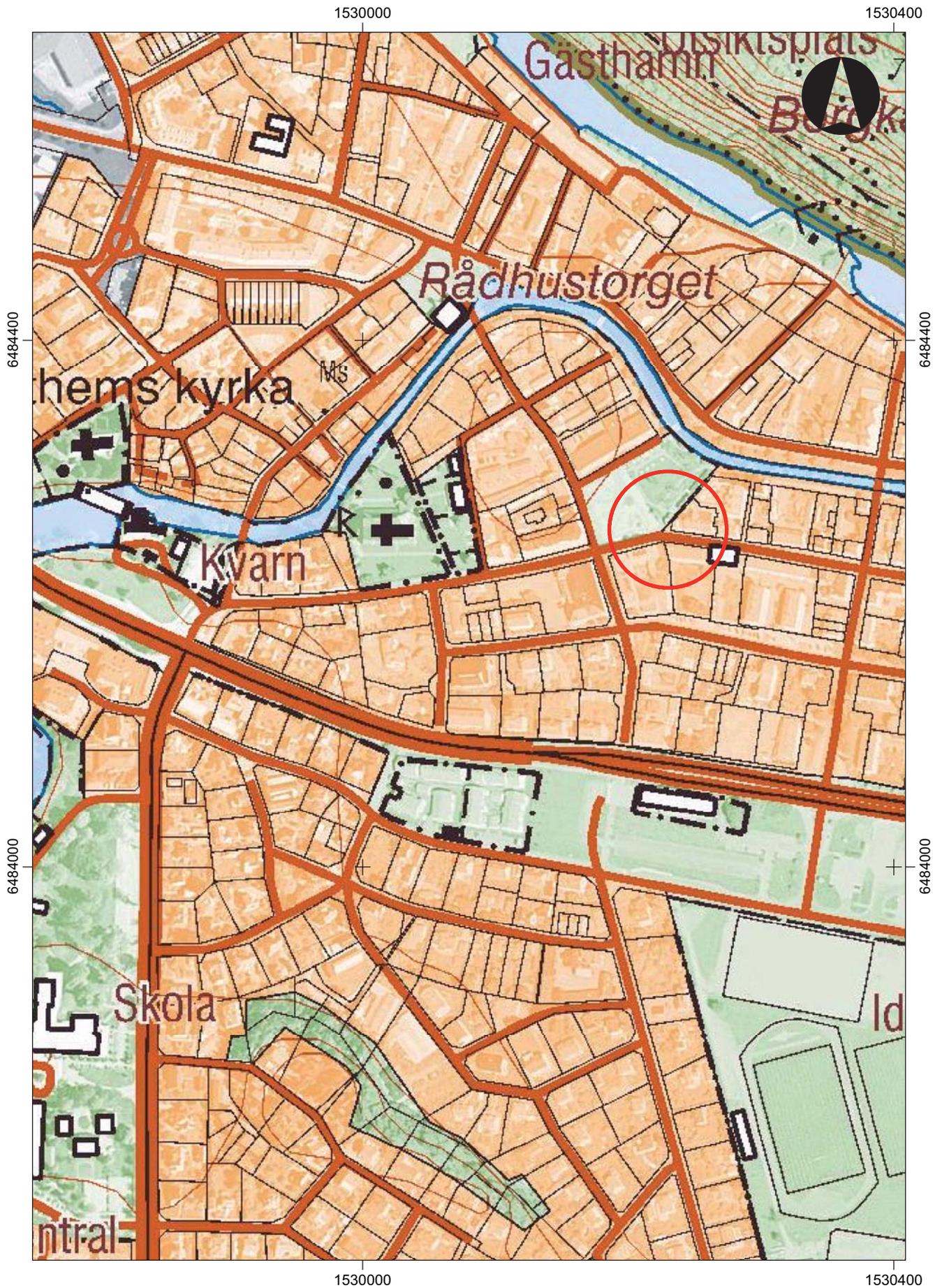
Sammanfattning

I samband med schaktning för två stolpfundament i det sydöstra hörnet av Hagatorget, i korsningen Östra Hagagatan – Skönbergagatan, i Söderköping genomfördes under juli 2007 en arkeologisk förundersökning i form av en antikvarisk kontroll. Vid schaktningen konstaterades att det fanns ca 0,4 m tjocka utfyllnadslager direkt under markytan. Därunder framkom bl a två nivåer med stenläggningar samt feta, mörkbruna kulturlager med träflis och djurben. Inga daterande föremål påträffades.

Ann-Charlott Feldt

1:e antikvarie

Figur 2. Utdrag ur Fastighetskartan med undersökningsområdet markerat. Skala 1:4 000.

Inledning

Östergötlands länsmuseum genomförde den 10 juli 2007 en arkeologisk förundersökning i form av en antikvarisk kontroll i samband med schaktningar för två stolpfundament i det sydöstra hörnet av Hagatorget, i korsningen Östra Hagagatan – Skönbergagatan i Söderköping. Arbetet utfördes centralt inom Söderköpings medeltida stadsområde, RAÄ 14. Sammanlagt omfattade schaktningen två 0,6x0,6 m stora och 0,85 m djupa gropar.

Arbetet utfördes enligt muntligt beslut av Länsstyrelsen i Östergötlands län (B-T Sturk 2007-07-06). Uppdragsgivare var Söderköpings kommun, som även svarat för de arkeologiska kostnaderna. Fält- och rapportarbetet har utförts av undertecknad.

Topografisk och historisk områdesbeskrivning

Söderköpings äldsta lämningar går tillbaka till sen vikingatid/tidig medeltid. Staden etableras under tidigmedeltid och utvecklas under högmedeltid till en betydelsefull handels- och hamnstad.

Hagatorget ligger inom det område som kallas Hagakvarteren eller Hagan, vilka utgörs av de kvarter som ligger söder om Storån. Skönbergagatan var under medeltiden stadens utfart mot Västervik. De flesta av gatorna och gränderna i Hagan finns belagda från medeltid och området har i huvudsak kvar sin medeltida struktur (Broberg & Hasselmo 1978).

Under medeltiden var smideshantverk knutet till Hagakvarteren. Stora mängder med smidesslagg, gjutformar, deglar m m samt ett par ugnar har påträffats vid arkeologiska undersökningar i kv Mjölaren och kv Engelbrekt (Tesch 1987, Broberg & Hasselmo 1978). Även enligt skriftliga källor verkar hantverkare i högre grad ha varit verksamma i Hagakvarteren än i andra kvarter (Ljung 1949). Under 1800-talets senare del bedrevs bryggeriverksamhet inom kv Bryggaren. Ett stall som hörde till bryggeriet låg utmed Hagatorget ned mot ån.

Under 1998 genomförde Östergötlands länsmuseum en arkeologisk förundersökning i samband med nedläggandet av vatten- och avloppsledningar utmed Storgatan i kanten av Hagatorget. Vid undersökningen påträffades mäktiga kulturlager. Kulturlagren fortsatte ned under det grävda schaktdjupet som var ca 2,5 m under nuvarande gatunivå. Kulturlagren bestod till stor del av gatubeläggningar i form av kavelbroar och träflislager men även andra typer av träkonstruktioner (Marie Ohlsén i manus).

Sommaren 2000 utförde länsmuseet en arkeologisk förundersökning i samband med ett fel på en telekabel. I schaktet påträffades ett kulturlager innehållande

träflis, ris och enstaka stenar. Lagret hade en mäktighet av 0,40 m. I den nordöstra delen av nämnda schakt, på ett djup av ca 0,8 meter under nuvarande gatunivå, påträffades några träplankor. Det gick på grund av det smala schaktet inte att avgöra vilken typ av konstruktion de tillhört (Björkhager i manus).

Inför ombyggnad och nedläggning av ledningar för el och dränering samt nysättning av brunnar utförde länsmuseet en arkeologisk förundersökning på Hagatorget under hösten och vintern 2001 (Ohlsén i manus). Vid förundersökningen påträffades kraftiga kulturlager med omfattande träkonstruktioner och stenläggningar. Träkonstruktionerna utgör rester efter byggnader såsom syllar och golv, samt broläggningar i gränder mellan husen. Stenläggningarna kan ha fungerat som golv eller beläggning i gränder eller på gårds- och arbetsytor. Inom ett par områden fanns ett stort antal tillspetsade pålar nerkörda i marken. Mellan dessa påträffades stora mängder med ris. Pålarna har troligen utgjort rustbäddar till ovanliggande konstruktioner.

I samband med uppförandet av en toalettbyggnad i den norra kanten av Hagatorget, invid Åpromenaden i Söderköping genomförde länsmuseet, under våren 2004, en arkeologisk förundersökning i form av en antikvarisk kontroll. Vid schaktningen konstaterades att det fanns kraftiga utfyllnadslager i denna del av Hagatorget. I de undre fyllnadslagren påträffades slagg och djurben. Under dessa lager framkom en äldre strandskoning i form av ett stråk med 0,5-1,0 m stora gråstenar. På ett mindre parti i Åpromenaden påträffades feta, mörkbruna kulturlager (Feldt 2004).

En mindre schaktning för en elkabel utfördes 2006 längs Skönbergagatan och in mot Ö Hagagatan (Ohlsén 2006). Ledningen passerade nära intill de två nu aktuella schakten. Då denna endast grävdes till 0,5 m djup berördes inga fornlämningar.

Syfte

Syftet med den arkeologiska förundersökningen var i första hand att, om så var möjligt, se till att arbetet berörde fast fornlämning i så liten omfattning som möjligt. Fast fornlämning som framkom skulle dokumenteras avseende karaktär och omfattning, samt om möjligt dateras.

Förundersökningen möjliggör en koppling mellan de undersökningar som utförts på Hagatorget och de som skett i den intilliggande Åpromenaden (Feldt 2001 och 2004, Ohlsén i manus). Resultatet kan därmed att fungera som en pusselbit i den tolkning av Hagatorgets historia som kommer att presenteras i samband med avrapporteringen av Ohlséns undersökningar i Hagatorget.

Metod och dokumentation

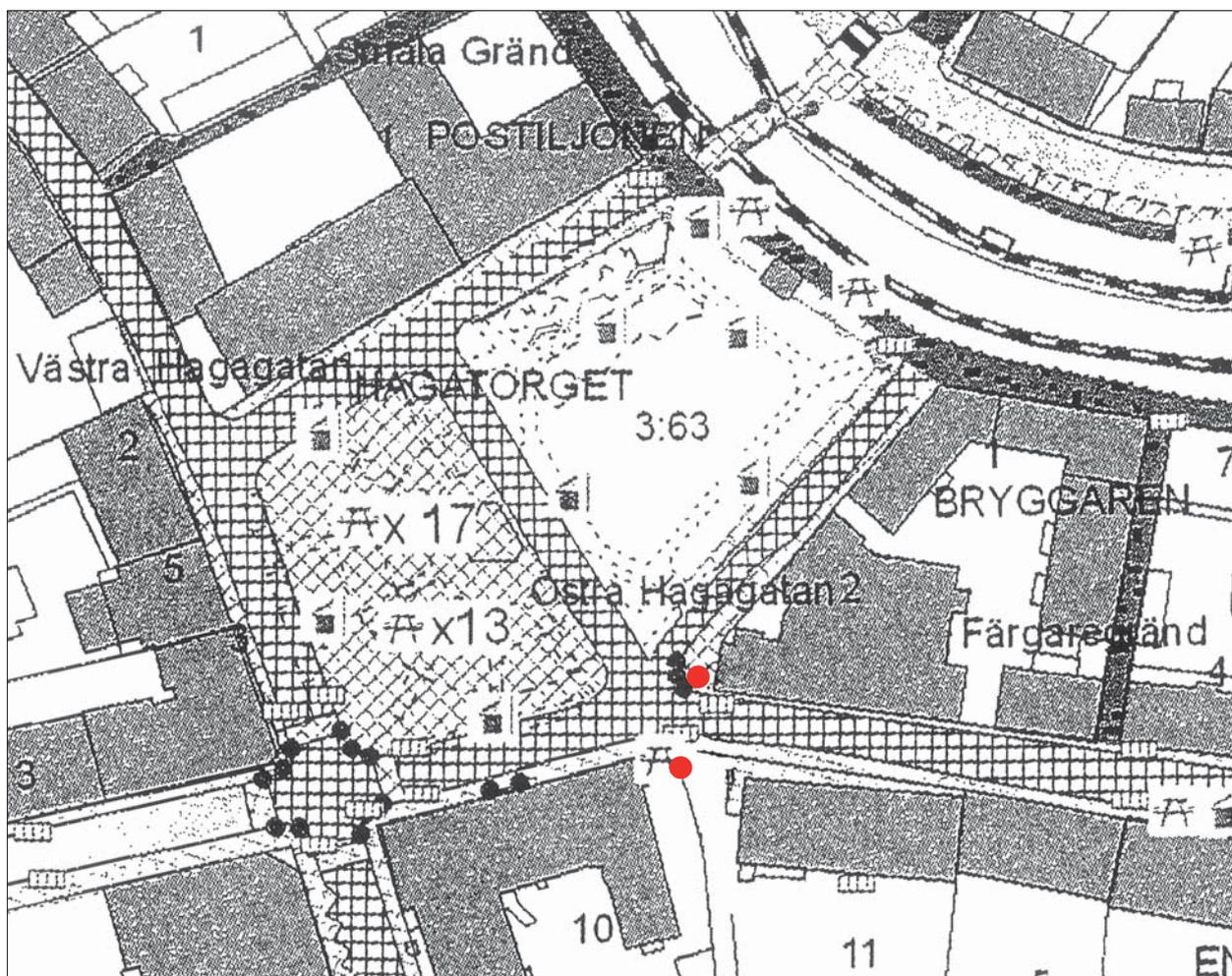
Den arkeologiska förundersökningen utfördes i form av en antikvarisk kontroll i samband med schaktningen. Sammanlagt omfattade schaktningen två 0,6x0,6 m stora och 0,85 m djupa gropar. Påträffad fast fornlämning undersöktes genom grävning för hand och dokumenterades med sedvanliga metoder såsom inmätning och handritning. Två sektionsritningar i skala 1:20 upprättades. Inga föremål tillvaratogs vid undersökningen.

Resultat och tolkning

I båda schakten för stolpfundamenten påträffades kulturlager under ca 0,4 m tjocka utfyllnadslager. I det södra schaktet utgjordes fyllmassorna av matjord och i det norra av grusiga bärlager för trottoarens plattor. Inget av schakten grävdes djupare än vad som krävdes för stolpfundamenten vilket innebär att omfattningen av bevarade lager under 0,85 m djup inte undersöktes. Inga föremål togs tillvara vid undersökningen.

I det schakt som var placerat i trottoaren vid Östra Hagagatan intill det sydvästra hörnet av kv Bryggaren framkom enstaka ca 0,1 m stora stenar på 0,4 m djup. Direkt där under fanns en ljus brun, något sandig kulturjord. Stenarna och lagret kan möjligen vara en del av en stenläggning, kanske en föregångare till dagens Östra Hagagatan. Under den förmodade stenläggningen med tillhörande sättlager fanns ett ca 0,4 m tjockt, fett kulturlager med rikligt med träflis och djurben. På 0,85 m djup framkom en träplanka. Denna lämnades kvar orörd på schaktets botten. Hurvida den ingick i någon konstruktion kunde inte klarläggas.

I det schakt som var placerat vid Skönbergagatan på tomtgränsen mellan kv Engelbrekt 10 och 11 framkom bl a två nivåer med stenläggningar. Den översta påträffades på 0,4 m djup och bestod av 0,07-0,15 m stora stenar lagda i ett närmast 0,15 m tjockt lager. Den undre stenläggningen, som bestod av 0,1 m stora stenar, påträffades på 0,85 m djup och lämnades kvar orörd på schaktets botten. Mellan de båda stenläggningarna fanns ett grusigt, jordblandat

Figur 3. Utsnitt ur stadskarta som visar stolpfundamentens placering.

fyllnadslager med tegelflis, buteljglas, keramik av BII:4-typ mm. Utifrån innehållet bedömdes lagret som sentida.

Stenläggningarna kan vara spår efter den gränd som gått söderut från Skönbergagatan där gränsen mellan kv Engelbrekt 10 och 11 går idag. Denna gränd finns med på den äldsta stadskartan från år 1701. Gränden är inte utritad på 1779 års stadskarta men en kortare del finns åter på stadskartan från 1876. Det är tänkbart att det kulturlager som påträffades mellan stenläggningarna kan dateras till senare delen av 1700-talet och första hälften av 1800-talet, den tid då gränden saknas i kartmaterialet. Den undre stenläggningen skulle då kunna vara spår efter den gränd som återfinns på 1701 års karta och den övre hör då sannolikt till gränden som avbildas på 1876 års karta. Med tanke på schaktets begränsade storlek är det dock inte möjligt att med säkerhet koppla samman stenläggningarna med kartornas gränder.

Referenser

Tryckta källor

- Björkhager V. i manus. Hagatorget. Arkeologisk förundersökning 2000. Rapportmanus och arbetsmaterial. Östergötlands länsmuseum.
- Broberg B & Hasselmo M. 1978 Söderköping. *Medeltidsstaden* 5. Rapport. Riksantikvarieämbetet.
- Feldt A-C. 2001. *Åpromenaden, Västra Hagagatan – Hagatorget*. Arkeologisk förundersökning. Söderköpings stad och kommun. Rapport 98:2001 Östergötlands länsmuseum.

Feldt A-C. 2004. *I Hagan vid Storåns strand*. Arkeologisk förundersökning. Söderköpings stad och kommun. Rapport 2004:65 Östergötlands länsmuseum.

Ljung S. 1949. *Söderköpings historia intill 1568*. Lund.

Ohlsén M. 2006. *Elkabel längs Skönbergagatan/Hagatorget*. Arkeologisk förundersökning. RAÄ 14, Söderköpings stad och kommun. Rapport 2006:75. Östergötlands länsmuseum.

Ohlsén M. i manus. Hagatorget. Arkeologiska förundersökningar 1998 och 2001. Rapportmanus och arbetsmaterial. Östergötlands länsmuseum.

Tesch S. 1987 Söderköping. Med bidrag av M. Hasselmo. Andrae, Lamm & Hasselmo (red). *7000 år på 20 år. Arkeologiska undersökningar i Mellansverige*. Riksantikvarieämbetet. Stockholm.

Kartor

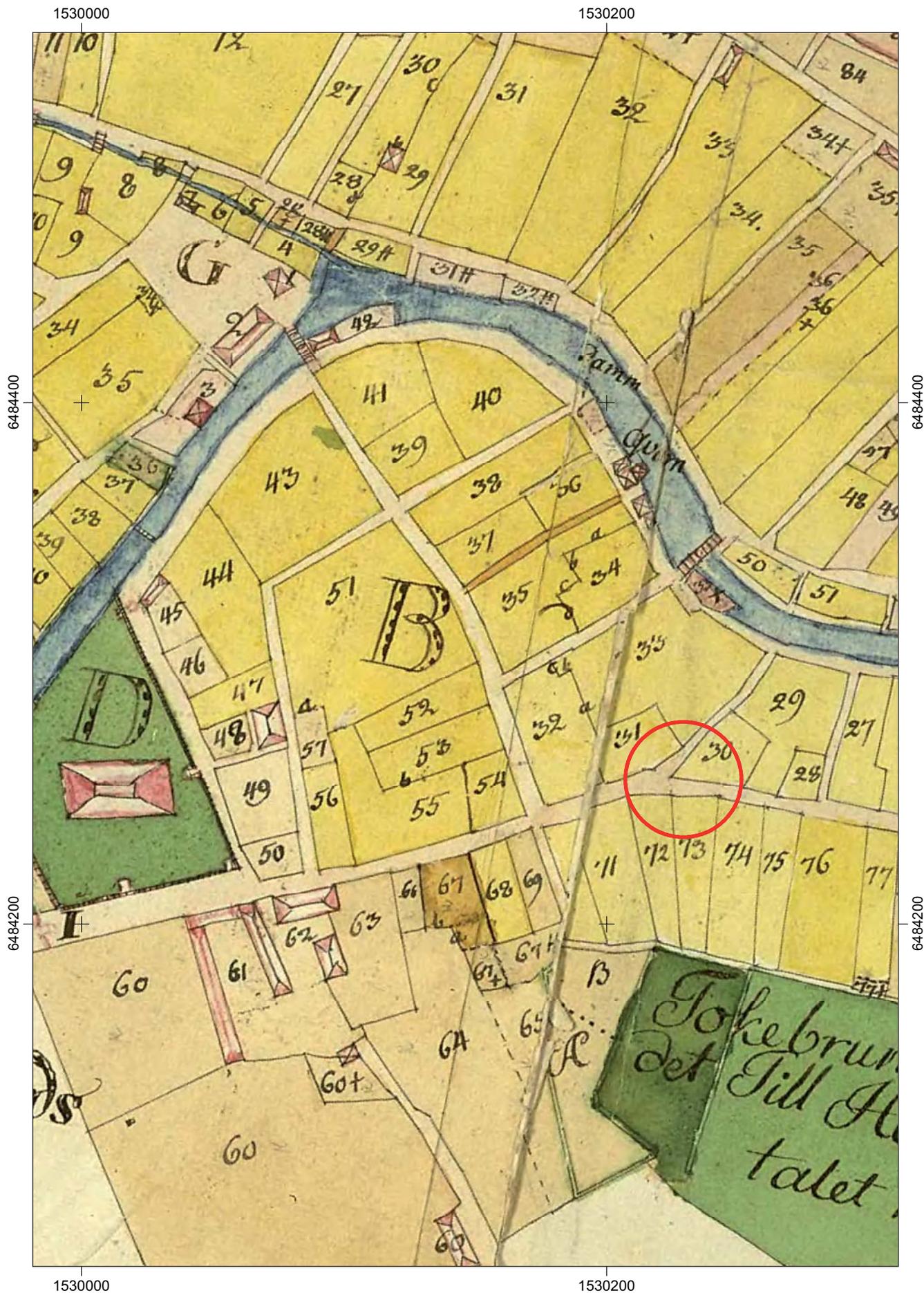
- LMS Akt D111-1:3, Stadskarta över Hagakvarteren i Söderköping upprättad år 1701 av Anders I Mörn.
- LMS Akt D111-1:16, Stadskarta över Hagakvarteren i Söderköping upprättad år 1779 av Simon Petter Löfgren.
- LMS Akt D111-1:26, Stadskarta över Söderköping upprättad år 1876 års av Axel Teodor Calén.

1530000

1530200

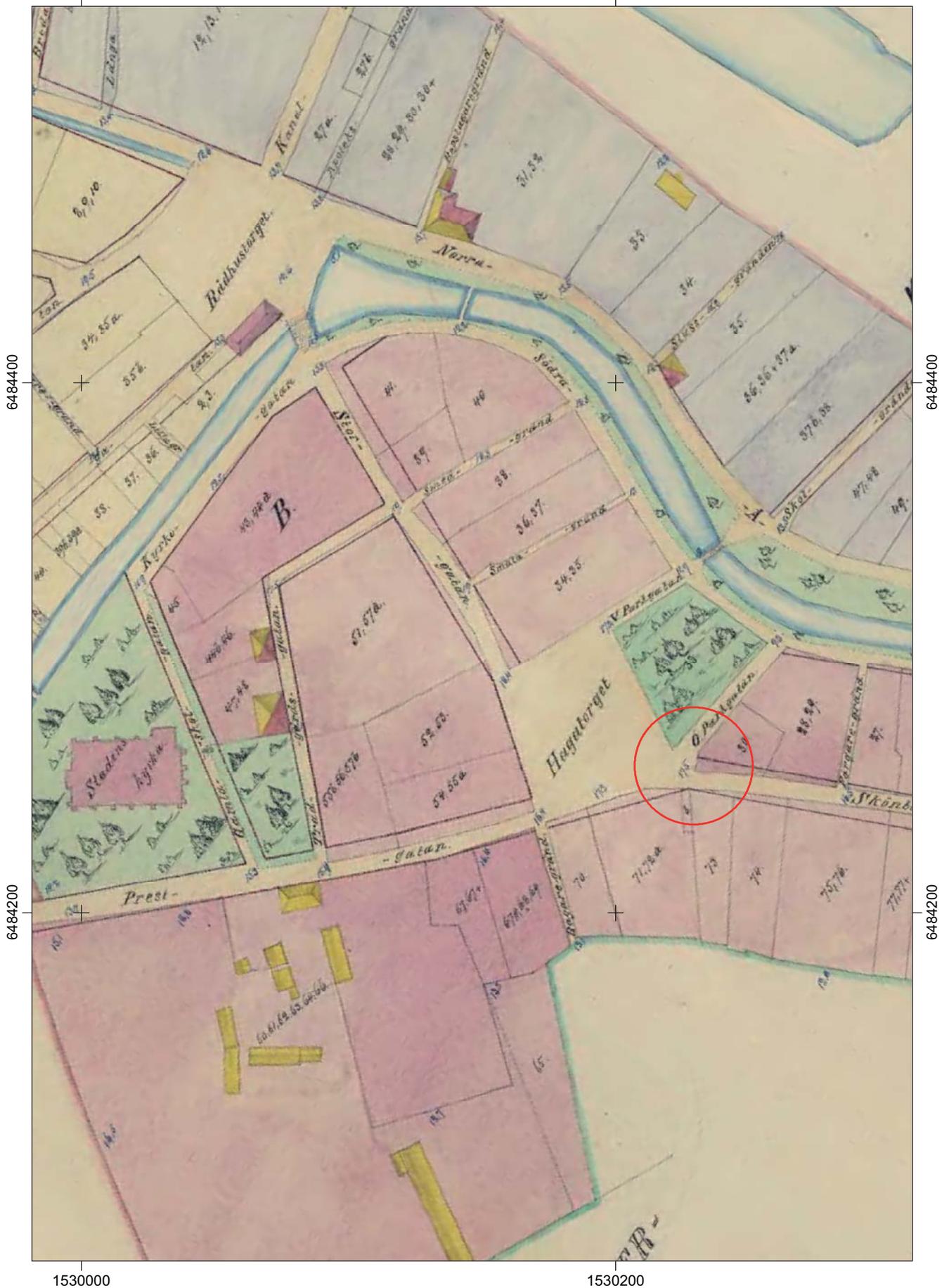
Figur 4. 1701 års stadskarta över Hagakvarteren i Söderköping upprättad av Anders I Mörn rektifierad och med det aktuella undersökningsområdet markerat (LMS Akt D111-1:3).

Figur 5. 1779 års stadskarta över Hagakvarteren i Söderköping upprättad av Simon Petter Löfgren rektifierad och med det aktuella undersökningsområdet markerat (LMS Akt D111-1:16).

1530000

1530200

1530000

1530200

Figur 6. 1876 års stadskarta över Söderköping upprättad av Axel Teodor Calén rektifierad och med det aktuella undersökningsområdet markerat (LMS Akt D111-1:26).

Tekniska uppgifter

Fastighet/gata	Hagatorget (Östra Hagagatan – Skönbergagatan)
Stad	Söderköping
Kommun	Söderköping
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningsnr	RAÄ 14
Ekonomiska kartans blad	086 66 (8G 6g Söderköping)
Koordinater	X6484246, Y1530226 & X6484256, Y1530228
Koordinatsystem	RT 90 2,5 gon V
Typ av undersökning	Arkeologisk förundersökning i form av antikvarisk kontroll
Länsstyrelsens beslut	Muntligt 2007-07-06
Länsstyrelsens handläggare	Bror-Tommy Sturk
Länsstyrelsens dnr	Saknas
Länsmuseets dnr	427/07
Länsmuseets konto	530687
Uppdragsgivare	Söderköpings kommun
Kostnadsansvarig	Söderköpings kommun
Projektledare	Ann-Charlott Feldt
Fältarbetstid	2007-07-10
Totalt undersöktes	ca 1 m ²
Fynd	-
Foto filmnr	Digitala bilder
Analys	-
Grafik	Ann-Charlott Feldt
Renritning	-
Grafisk form	Lasse Norr
Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.	
Ur allmänt kartmaterial	© Lantmäteriverket dnr 507-99-499
ISSN 1403-9273	Rapport 2007:54 © Östergötlands länsmuseum

I samband med schaktning för två stolpfundament i det sydöstra hörnet av Hagatorget, i korsningen Östra Hagagatan – Skönbergagatan i Söderköping, genomfördes en arkeologisk förundersökning. Vid schaktningen konstaterades att det fanns ca 0,4 m tjocka utfyllnadslager direkt under markytan. Därunder framkom bl a två nivåer med stenläggningar samt feta, mörkbruna kulturlager med träflis och djurben.